

DOI

UDK 28:929 Spahić D.

Stručni članak

Primljeno 26. 05. 2022.

Doc. dr. hfz. Safet Husejnović
Islamski pedagoški fakultet Univerziteta u Zenici
safethus@hotmail.com

PEDAGOŠKO-DIDAKTIČKI RAD DERVIŠ-EF. SPAHIĆA NA PRIMJERU POUČAVANJA KUR'ANSKOM PISMU I TEDŽVIDU

Sažetak

Derviš-ef. Spahić zauzima posebno mjesto među islamskim učenicima na našim prostorima. Kaže se da veliki narodi imaju institucije, a mali – velike pojedince koji svojom vanrednom žrtvom osiguravaju trajanje svog naroda. Ovaj uzorni alim održavao je vazove, pisao, čitao i izučavao, posebno Kur'an i hadis. Organizirao je seminare za imame i lično obilazio brojne džemate na prostoru centralne Bosne i šire, govoreći im, u tim prilikama, o osnovama pedagoškog rada. Imamima je dijelio školske table koje je sam nabavljao i plaćao, kao i zidne tabele za učenje arapskog pisma, koje je pripremao i štampao o svom trošku. To je predstavljalo veliku olakšicu imamima u vrijeme kada nije bilo lahko doći do sufara i slične stručne literature. Istovremeno je upućivao imamima savjete kako da na najbolji način prenesu znanje na druge.

U ovom radu predočen je kratak osvrt na rad poznatog muallima, muderrisa, pedagoga i metodičara Derviš-ef. Spahića. Shodno zadanom naslovu, obrađeni su rukopisi: Uputstvo za učenje kur'anskog pisma i Tedžvid. Analizom navedenih rukopisa došlo se do zaključka da je Derviš-ef. Spahić dao značajan doprinos izučavanju tedžvidske znanosti na našim prostorima.

Ključne riječi: Kur'an, tedžvid, medresa, sufara, alim, muallim, rukopis, znanost

Uvod

Kur'an budi radoznalost svakog ko ga čita i druži se s njim. Uvijek je bio predmetom izučavanja, ali nikad do kraja shvaćen niti protumačen. Razlog za to je činjenica da je Kur'an Božija objava do Sudnjeg dana, i o njoj se ne može sve kazati. U tom smislu, Uzvišeni Allah veli: *Da su sva stabla na zemlji pisaljke, a da se u more, kad presahne, ulije još sedam mora, ne bi se ispisale Allahove riječi. Allah je, uistinu, silan i mudar.* (Kur'an: XXXI/27)

Učenje Kur'ana – tilavetu'l-Kur'an je sposobnost, vještina i umijeće fonetske prirode, a zasniva se na precizno utvrđenim zakonitostima i kriterijima čija praktična realizacija zavisi od izgovorne sposobnosti, ali i od individualne i kolektivne odgovornosti svih muslimana. Znanstvena disciplina koja precizira, definira, razrađuje i objašnjava principe pravilnog učenja Kur'ana i metodologiju njegove praktične primjene zove se *'ilmut-tedžvid*, što znači: znanost o pravilima i zakonitostima preciznog učenja Kur'ana.

Dolaskom islama na naše prostore pojavljuju se prvi *mudževvidi* – ljudi koji su proučavali i podučavali pravilnom učenju Kur'ana. Predavanjima koja su oni držali po džamijama prisustvovali su njihovi učenici, ali i svi koji su željeli da nauče pravilno učiti Kur'an. Osnivanjem mekteba i medresa tedžvid postaje i nastavni predmet. Prvi učitelji koristili su se tedžvidskim djelima na arapskom jeziku. Nakon toga, pojavljuju se djela iz ove oblasti na turskom jeziku, a početkom 20. stoljeća i prvi tedžvidi na bosanskom jeziku. Njihovi autori bili su: Ibrahim-ef. Puška, Sejfullah-ef. Proho, Muhammed Seid-ef. Serdarević, Hasan-ef. Heremić, kurra' hafiz Asim-ef. Sirćo i Derviš-ef. Spahić.

Derviš-ef. Spahić (1893-1978)

Derviš-ef. Spahić rođen je 1893. god. u Pojskama kod Zenice. Završio je medresu u Travniku, u kojoj su, u to vrijeme, predavali, između ostalih, i čuveni alimi: Hazim-ef. Korkut – travnički muftija, i Asim-ef. Korkut, muderris. Nakon završene medrese nastavio je slušati dersove pred Asim-ef. Korkutom. Idžazetnamu je dobio 1928. godine.

Derviš-ef. Spahić je, kao imam, hatib i muallim, prvo zaposlenje dobio u Travniku. Svoj posao obavljao je s velikom

predanošću i odgovornošću, pa je postavljen za mektepskog upravitelja. Cilj je bio – provođenje reforme u metodologiji rada u mektebima. Organizirao je seminare za imame, davao im korisne savjete i upute, te ulagao i vlastita sredstva za kupovinu školskih tabla i ostalih pomagala za učenje.

U rodne Pojske vratio se 1934. godine i tu je, iz vlastitih sredstava, uz pomoć dvojice braće i ostalih džematlija, osnovao medresu koju je, u prosjeku, pohađalo sedamdesetak učenika iz raznih mjesta. Osim stručnih predmeta, učenici su stjecali osnovno znanje i iz voćarstva i povrtlarstva. Medresa je radila 12 godina, do 1947. godine, kada je, naredbom tadašnjih vlasti, zatvorena.

Derviš-efendija Spahić objavio je sljedeća djela: *Imanski i islamski šarti, Pouke o moralu i bogobožnosti i Uputstvo za učenje kur'anskog pisma*. Ovo posljednje urađeno je kao zidna tabela koju je besplatno dijelio muallimima. Ono se i danas može naći u nekim zeničkim mektebima, a i šire. U rukopisu su ostali radovi: *Upute u arapsko pismo, Tedžvid* i još neki radovi. Bavio se i prepisivačkim radom. Prepisao je djelo *Munadžat* (molitva u stihu), koje je na arapskom jeziku napisao Muhamed Hazim Korkut-zade (Lavić: 2005/337).

Nakon sudskog procesa članovima i simpatizerima organizacije *Mladi muslimani*, među osuđenima je bio i Derviš-ef. Spahić. Izdržavajući kaznu u Zeničkoj kaznionici, 1952/53. god., on, Omer-ef. Okanović i Mustafa-ef. Mujagić krišom su, u zatvorskim ćelijama, na komadićima papira prepisali cijeli Kur'an. Nakon prepisivanja, rukopis su pregledali i kontrolirali također zatvorenici: hfz. Mahmut Traljić, hfz. Abdullah Budimlija i hfz. Hamid Muftić.

Nažalost, rukopis tog Kur'ana nije sačuvan, ali je sačuvana uspomena na odane i iskrene mu'mine, koji mogu biti najbolji primjer kako se voli i čuva Kur'an, a.š.

Derviš-ef. Spahić preselio je na ahiret 20. 3. 1978. god. u 86. godini života (Fazlić: 2002/12-13).

Uputstvo za učenje kur'anskog pisma

Derviš-ef. Spahić bio je izvrstan muallim i pedagog. U svom radu postizao je izuzetne rezultate. Iskustvo i uspješne metode u radu s učenicima u mektebu prenosio je svojim kolegama.

Posjećivao je džemate i držao predavanja, obilazio kolege imame i svoje učenike, te im davao savjete o načinu i metodama podučavanja djece, posebno kur'anskom pismu i ispravnom učenju Kur'ana. U tu svrhu uradio je *Uputstvo za učenje kur'anskog pisma (sa tabelom arapskih harfova)*. U Predgovoru je dao jasne smjernice muallimima na koji način trebaju pristupiti podučavanju djece u mektebu, kako im približiti gradivo i učiniti ga interesantnim. Može se primijetiti da je Derviš-ef. Spahić afirmirao vizualne metode učenja. O tome je zapisao:

“1. Najvažnije da postoji školska tabla, jer su iskustva pokazala da je tabla najbolje sredstvo za postizanje željenog uspjeha u nastavi. Pored toga potrebno je pisati na tabli sve što polaznici mekteba trebaju znati napamet, time se lakše upućuju u učenje kur'anskog pisma i lakše pamte gradivo napamet, jer su oči velika pomoć za um.

2. Treba nastojati da red i disciplina vlada za vrijeme nastave, jer gdje nema reda nema ni uspjeha. Da bi se red uspostavio, treba imati raspored u prostoriji, tj. treba da muškarci budu u prvim redovima, a ženske pozadi i da ne budu rame uz rame, ako to prostor dozvoljava.

3. Treba polaznike stalno držati na očima i strogo zahtijevati od njih da svi gledaju u nastavnika kad on govori i da pomno prate njegove riječi. Kad se radi na tabli, da također svi gledaju u tablu, a kad se uči Kur'an, da svi gledaju u Kur'an. Na ovakav se način najbolje koristi dragocjeno vrijeme.

4. Treba se držati školske metode kod kur'anskih harfova, tj. treba ih izgovarati: b, t, s, dž, itd., a kad se upute u pismo, onda ih naučiti kako će pravilno izgovarati kratice koje se nalaze na početku sureta.

5. Kod učenja napamet treba da svi u sebi prate učenje. Kad treba pojedinačno provjeriti da li su pravilno naučili, opet im ne dozvoliti da bez pažnje sjede.

6. Prije svakog predmeta treba ih zainteresirati, tj. taj predmet im prikazati važnim i lahkim.

7. Treba se služiti takmičenjem, tj. treba im reći: ‘Pazite što ću vam reći, pa da vidim ko će se prvi javiti da prepriča od riječi do riječi što sam kazao.’

8. Treba se služiti pohvalom onih koji se trude jer to daje volje i podstreka ostalim učenicima.

9. Treba ih često savjetovati o svemu što bi trebali znati kao odrasli, jer je veliko pitanje hoće li kasnije u životu imati priliku čuti o tome šta je musliman dužan činiti.

10. Treba s njima lijepo, blago i ljubazno postupati. Pokazati im očinsku ljubav kako bi sa simpatijom postupali prema roditeljima. Ovo je najbolji način da ih okupimo, a ne da ih rastjeramo.

11. Naročito vam je dužnost da ih pravilno naučite onome što im je potrebno za namaz. Ne smije biti brzine. Preporučujem da ovu tabelu uokvirite ili zaštitite prozirnim najlonom radi trajnije upotrebe.” (Spahić: 1971/2-3)

Tabela je urađena u vidu plakata, s napisanim arapskim slovima, radi preglednijeg i lakšeg savladavanje pisanja, čitanja i pamćenja arapskih slova i pisma. Derviš-ef. Spahić je insistirao da se navedenom tabelom obavezno koriste početnici u učenju kur'anskog pisma, kao i da se obavezno nastoji osigurati školsku tablu za prezentaciju drugih nastavnih sadržaja. S obzirom na pisane reakcije sa terena koje su stizale na adresu Derviš-ef. Spahića, upotreba njegovog *Uputstva* je naišla na podršku i bila prihvaćena jer je očito znatno pomogla poboljšanju rada i boljim rezultatima u radu s djecom na terenu. (Šošić: 2015/161)

Tedžvid Derviš-ef. Spahića

Tedžvid je napisan 1972. godine. Pisan je na bosanskom jeziku i arapskim pismom. Ima 12 kucanih stranica i nije objavljen kao zaseban udžbenik. Rukopis *Tedžvida* sačuvao je mr. Muharem-ef. Omerdić. Objavljen je u Zborniku radova FIN-a Sarajevo, godina XX (2002), br. 8, stranice 11-24.

Ovaj rukopis vrijedan je pažnje iz više razloga. Prije svega, cilj je bio da se ponude praktična uputstva za učenje Kur'ana, a.š., bez šire i detaljne analize tedžvidskih termina koje je ranije trebalo naučiti napamet, što je učenicima oduzimalo mnogo vremena. U odnosu na brojne druge udžbenike iz ove oblasti, *Tedžvid* je skraćen za dvije trećine. (Fazlić: 2002/11)

Budući da je u izučavanju tedžvidske znanosti potrebna precizna terminologija i definiranje određenih pravila, ovaj rukopis bi se prije mogao nazvati *Kratka uputstva početnicima za pravilno učenje Kur'ana, a.š.* Shodno svom metodološkom pristupu, Derviš-

ef. Spahić je sva tedžvidska pravila svrstao u tri grupe. U prvoj su data uputstva za primjenu dužina – *meddova*: *medd lazim musekkal kelimijj, medd lazim muhaffef, medd muttesil, medd munfesil*, izgovor kur'anskih kratica (većina ih je *medd lazim*, a ima i onih koje se kraće otežu), *medd arid* i *medd lin*.

Druga grupa pravila obuhvata tedžvidska pravila u vezi s *nun sakinom* i *tenvinom*. Pet je takvih pravila. Prvo pravilo glasi:

Kada bude poslije nun-sakina i tenvina jedan harf od šest harfova (nabraja izharove harfove), onda ćemo nun-sakin i tenvin čisto proučiti, bez ikakve izmjene.

Zatim navodi primjer za *izhar*.

Drugo pravilo objašnjava *ihfa'* (skrivanje glasa u nosnoj šupljini). Način na koji se to postiže zove se *gunna* (nazalizacija). Poslije toga navodi primjere za ovo tedžvidsko pravilo.

Treće pravilo govori o *idgamu bila gunne*. Kada budu poslije *n-sakina* i *tenvina* konsonanti *l* i *r*, onda se primjenjuje potpuna asimilacija.

Četvrto pravilo tretira *idgam mea'l-gunneh*. Kada se poslije *n-sakina* i *tenvina* nađe jedan od *jemnu*-glasova, tj. *j, m, n, v*, onda se primjenjuje nepotpuna asimilacija, odnosno, *jemnu*-glasove treba zadržati u nosu, tj. uklopiti ih i proučiti kroz nos. Navedeno je nekoliko primjera za ovaj *idgam*, a na kraju se spominju izuzeci od spomenutog pravila.

Peto pravilo druge grupe obrađuje *iklab*. Kada bude poslije *n-sakina* i *tenvina* *b*, onda će se *n-sakin* i *tenvin* preobraziti u *m* i zadržati u nosu.

Treća grupa ima šest pravila u kojima su obrađeni isti, srodni i bliski konsonanti. Obradena su sljedeća pravila: *idgamu mislejn, idgamu mislejn sagir, idgamu mutedžanisejn, i idgamu mutekaribejn*.

Osim spomenutih pravila, Derviš-ef. govori i o nekim drugim pojedinostima u vezi s tedžvidom. Tako spominje pravilo o određenom članu *koji dolazi sprva riječi*. Kada poslije *el* bude jedan od četrnaest tzv. *sunčevih glasova*, onda ne treba izgovarati taj određeni član. Pravilo o određenom članu *el* vrijedi samo za arapsko pismo u kojem se ne pišu znakovi za kratke vokale, dok su oni u Kur'anu napisani te nije potrebno djecu zamarati i gubiti vrijeme zbog određenog člana. (Fazlić: 2002/14-24)

Pisac nije davao stručnu definiciju tedžvidskih pravila, nego je samo navodio naziv spomenutih pravila, kako bi učenici što bolje, lakše i brže savladali pravilno učenje Kur'ana.

Pedagoška i didaktička vrijednost Uputstva za učenje kur'anskog pisma i Tedžvida

Derviš-ef. Spahić je imao višedecenijsko iskustvo u pedagoškom radu. Nastava je, za to vrijeme, bila savremeno organizirana i izvođena. Zastupljeni su bili savremeni nastavni sistemi: razvojna, problemska, mentorska nastava, te autodidaktički rad. U lokalnoj džamiji učenici su imali redovnu praksu iz imameta, hatabeta i muallimata, što je bila novina za to doba. (Dizdarević: 2006/139)

Slijedi dio pisma koje je ovaj veliki pedagog i metodičar uputio Muharem-ef. Omerdiću (1972. godine), sugerirajući mu da ga pročita na seminaru za imame iz Bugojna, Donjeg i Gornjeg Vakufa. Pismo nosi naziv *Tri savjeta*. Budući da se drugi savjet odnosi na učenje Kur'ana, taj dio pisma naveden je u cijelosti:

Poznato vam je da je treći namaski rukn pravilno učiti Kur'an. Svaki musliman i muslimanka su dužni pravilno naučiti El-Fatihu i dvije sure za dva rekjata, ili po jedan duži ajet ili tri kraća ajeta.

Poznato vam je da u Kur'anu ima 12 harfova koji imaju različit izgovor od glasova u našem jeziku i svaki nosi drugo značenje. Ako ih zamijenimo, namaz je pokvaren. Npr., ako ispuštimo tešdid u El-Fatihi u riječi "Rabbi...", namaz treba ponoviti.

Izgovorom hemzeta umjesto 'ajna, mijenja se značenje. Npr., اثم znači grješnik, a عاصم znači očuvan od grijeha.

Muallimi će biti grješni što ne polažu važnost upućivanju učenika u meharidž-i-huruf, pa ti njihovi učenici idu kroz život osakaćeni u namazu učeći krivo. Naravno, glavni teret će snositi njihovi muallimi što su ih krivo naučili. Čast učenicima Medrese. Podučiti meharidž-i-hurufu učenike nije nikakav problem. To se može za kratko vrijeme postići. Ja sam grupisao srodne harfove u dostavljenoj tabeli, a Vaša je dužnost da i praktičnim primjerima pri izgovoru olakšate učenicima. Pametno bi bilo da uvrstite i takmičenje radi izgovaranja dotičnih harfova. Također, podstaći

pomno slušanje i da učenici jedni druge ispravljaju pri izgovoru dotičnih harfova donosi korisne rezultate. Na ovaj način se dolazi lahko i brzo do uspjeha. Ne treba zaboraviti onu narodnu: "Dlakom se gubi i dobiva!" Kod ogromne većine klanjača zbog par minuta namaz je pokvaren jer se ne klanja po ta'dil-i erkanu, onako kako treba, ili se prouči toliko kratko da ne odgovara normi trećeg rukna. Za dva sata se može pravilno naučiti El-Fatiha i dvije sure, ali zbog nehaja to se ne čini nego se cijeli život krivo uči... (Spahić: 2007/222-223)

Analizom *Uputstva i Tedžvida* Derviš-ef. Spahića dolazi se do zaključka da su korištene metode:

- usmenog izlaganja,
- razgovora i diskusije,
- demonstracije,
- korištenja riječi osoba uključenih u nastavni proces,
- rad uz pomoć udžbenika, i dr.

Evo i nekoliko didaktičkih principa koje sadrže navedeni rukopisi:

- princip postepenosti,
- princip interesantnosti i povezanosti teorije sa praksom,
- princip aktivnosti,
- princip ponavljanja i utvrđivanja,
- princip odmjerenosti prema prirodi učenika.

Detaljnou analizom *Tedžvida* Derviš-ef. Spahića mogu se izvući sljedeći zaključci:

– Ovaj rukopis, s naučnog aspekta, ima određene nedostatke, ali može biti vrlo koristan kada je riječ o praktičnim uputstvima koja nudi.

– Osnovni cilj nije teoretska razrada i nuđenje objašnjena šta je to tedžvidska znanost, nego je cilj da se objasne fonetske promjene u slučaju određenih grupa glasova, te način njihove praktične primjene. To omogućava da početnici u učenju Kur'ana, a.š., lakše i brže prihvate i praktično primijene tedžvidska pravila. Imajući u vidu sve spomenuto, ovaj rukopis, ipak, zaslužuje da bude sačuvan od zaborava.

Zaključak

Od pojave islama pa do danas muslimanski naučni krugovi u svijetu pravilno su shvatali važnost znanstvene discipline 'ilmu-tedžvid. Rezultat toga je i vrlo opsežna tematska literatūra napisana na brojnim jezicima kojim govore muslimanski narodi. I na našim prostorima napisano je i štampano nekoliko udžbenika iz te oblasti. Nažalost, neki od tih rukopisa su nestali, a neki još nisu pronađeni i obrađeni. Tedžvid kao opširna i značajna naučna disciplina izučavana je u mektebima, ruždijama, medresama i ostalim vjerskim obrazovnim ustanovama.

S obzirom na važnost pravilnog učenja Kur'ana, te činjenicu da je pravilno učenje uvjet za valjanost određenih vjerskih obaveza (npr. namaz), bilo bi neophodno, u mektebima, medresama i visokoškolskim vjerskim ustanovama, dati veću pažnju i značaj izučavanju te oblasti. U tom smislu, treba koristiti savremena tehnološka pomagala, jer danas postoje vrlo efikasni računarski programi uz koje se može kvalitetno savladati pravilno učenje Kur'ana. Svakako, trebalo bi poseban akcenat staviti na instruktivni oblik podučavanja, tj. ono što su naši prethodnici nazivali *učenje sa usta*, direktno od učitelja.

U ovom istraživačkom radu dat je kratak osvrt na rad i djelo poznatog muallima, muderrisa, pedagoga i metodičara Derviš-ef. Spahića. Prema ponuđenom naslovu teme, obrađeni su rukopisi: *Uputstvo za učenje kur'anskog pisma i Tedžvid*. Analizom navedenih rukopisa došlo se do zaključka da je Derviš-ef. Spahić dao značajan doprinos poučavanju osnovnim propisima tedžvidske znanosti. Autor se nada da je u ovom radu ponudio korisna saznanja o angažmanu Derviš-ef. Spahića na polju stjecanja znanja iz tedžvidskih pravila.

Literatura

- Dizdarević, M. (2006). *Bolest i lijek savremenog društva*, Zenica.
- Fazlić, F. (2002). *Tadžvid muderrisa Derviš-ef. Spahića*, Zbornik radova FIN-a, broj 8, Sarajevo.
- Korkut, B. (1987). Prevod Kur'ana, Starješinstvo IZ za BiH, Hrvatsku i Sloveniju, Sarajevo.

- Lavić, O. (2005). *Katalog arapskih, turskih, perzijskih i bosanskih rukopisa*, El-Furkan-Rijaset IZ-e u BiH, London-Sarajevo.
- Spahić, D. (1977). *Tedžvid – pravilno učenje Kur'ana*, NIŠP Oslobođenje, Sarajevo-Zenica.
- Spahić, D. (2007). *Tri savjeta*, (priređio za štampu mr. Muharem Omerdić) Takvim, El-Kalem, Sarajevo.
- Spahić, D. (1971). *Uputstvo za učenje kur'anskog pisma – Uvod*, NIŠP Oslobođenje, Sarajevo-Zenica.
- Šošić, Dž. (2015). *Islamska pedagoška misao i praksa Derviš-ef. Spahića*, Elči Ibrahim-pašina medresa, Travnik.

**DERVIŠ EF. SPAHIĆ'S PEDAGOGICAL AND DIDACTIC
WORK ON THE EXAMPLE OF TEACHING THE
QUR'ANIC SCRIPT AND TAJWID**

Safet Husejnović, PhD

Abstract

Derviš ef. Spahić occupies a special place among Islamic scholars in our region. It is said that great nations have institutions and small – great individuals who ensure the continuation of their nation by their extraordinary sacrifice. This outstanding scholar held speeches, wrote, read and studied, in particular the Qur'an and hadith. He organized seminars for imams and he personally visited numerous jamaats in Central Bosnia and beyond, telling them on those occasions about the basics of pedagogical work. He gave imams school boards that he himself procured and paid for as well as wall boards for learning Arabic script, which he prepared and printed at his own expense. This came as a great relief to imams at a time when it was not easy to get textbooks for teaching Arabic script and similar professional literature. At the same time, he gave imams advice on how to teach others in the best possible way.

This paper presents a short overview of the work of the well-known muallim, muderris, pedagogue and methodologist Derviš ef. Spahić. In accordance with the given title, the paper covers the following manuscripts: Instructions for Learning the Qur'anic Script and Tajwid.

By analyzing these manuscripts, we reached the conclusion that Derviš ef. Spahić made a significant contribution to the study of Tajwid science in our region.

Keywords: The Qur'an, tajwid, madrasah, textbook, alim, muallim, manuscript, science.

د. صفت حسينوفتش، كلية التربية الإسلامية- جامعة زانيتسا

العمل التعليمي والتربوي للأفندي درويش سباهتش في تعليم الكتابة والقراءة القرآنية والتجويد

الملخص

يحتلّ الدرويّش الأفندي سباهتش مكانة خاصة بين علماء المسلمين في منطقتنا. يقال أن الدول الكبرى لديها مؤسسات، والدول الصغيرة لديها أفراد عظام وبتضحياتهم الجبارة يضمنون استمرار أمّتهم. كان هذا العالم النموذجي المحترم يلقي الخطب، يقرأ ويكتب وخاصة في مجال القرآن الكريم والحديث الشريف. وكان ينظّم دورات علمية للأئمة حيث زار بنفسه العديد من الأماكن المسلمة في منطقة وسط البوسنة وخارجها، ويعلمهم في تلك المناسبات أساسيات العمل التربوي. قام بتوزيع السّورات المدرسية على الأئمة، والتي اشتراها ودفع ثمنها على نفقته، وكذلك الرسوم البيانية الجدارية لتعلّم الأبجدية العربية، والتي أعدها وطبعها على نفقته الخاصة. كان هذا يمثل وسيلة لتسهيل في التعليم للأئمة في وقت لم يكن من السهل فيه الحصول على الكتب في تعليم الأبجدية العربية وما شابه ذلك. وفي الوقت نفسه، كان يقدّم للأئمة نصائح حول أفضل السبل والطرق لنقل المعرفة إلى الآخرين. وفي هذا البحث لمحة موجزة عن عمل المعلم المعروف، المدرس، التربوي والمنهجيّ الأفندي درويش سباهتش. وفقاً للعنوان المقدم، تمت دراسة المخطوطات: الإرشاد في تعلم الكتابة والقراءة القرآنية والتجويد. وأدى تحليل المخطوطات المذكورة إلى الاستنتاج بأن الأفندي درويش سباهتش أسهم بشكل ملحوظ في دراسة علم التجويد في منطقتنا.

الكلمات الأساسية: القرآن الكريم، التجويد، المدرسة، تعليم الأبجدية العربية- سفراء، العالم، المعلم، المخطوطة، العلم.